

TÜRKİYE'DE MAHALLE YÖNETİMİ
(Dr. Öğrt. Üyesi Makbule Şiriner ÖNVER, msiriner@gmail.com)

Özet

Mahalle yönetimi, muhtarlık, Türkiye'de iki yüz yıllık bir geçmişe sahiptir. Cumhuriyetin ilanı ile Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan bir birimdir. Cumhuriyet döneminde mahalle yönetimleri ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. Muhtarlara bazı önemli görevler verilmiştir. Ancak süreç içerisinde verilen görevler büyük oranda başka yönetim birimlerine devredilmiştir. Mahalle nitel ve nicel olarak büyük değişimler geçirmiş ve değişmeye de devam etmektedir. Zaman içerisinde muhtarların görevleri, yetki ve sorumlulukları azalmıştır. Eski işlevlerini kaybetmişlerdir. Mahallenin değişimi mahalle yönetiminin de buna uygun değişimini zorunlu kılmaktadır. Mahalle yönetimleri merkez ve yerel yönetimler arasında, siyasallaşmamış aracı bir kurum olarak görülmekte ve çağa uygun, köklü bir düzenleme yapılmamaktadır.

Bu makalede mahalle yönetimleri konusunda yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. Merkezi yönetimin, uygulamaları ve söylemleri bağlamında, mahalle yönetimini nasıl ele aldığı ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bir yerel yönetim birimi olmayan mahalleye ve mahalle yönetimine ilişkin olarak mevcut durum ortaya konmaktadır. Mahalleye ilişkin değişimler ve çalışmalar dikkate alınarak, demokrasinin gelişimi için mahalle yönetimlerinin konumlandırılabilmesi belirtilmekte ve yerel yönetim kurumu olarak katılımcı demokrasi açısından değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mahalle, merkezi yönetim, muhtar, mahalle yönetimi.

NEIGHBORHOOD ADMINISTRATION IN TURKEY

Abstract

Neighborhood administration has about two-hundred-year history in Turkey. It is a unit inherited from the Ottoman Empire by the declaration of the Republic. During the Republican period, arrangements were made regarding neighborhood administrations. The mukhtars have been given some important tasks. However, the tasks given in the process are largely transferred to other administration units. The neighborhood has undergone major changes in qualitative and quantitative and continues to change. Over time, the duties, Powers and responsibilities of the mukhtars decreased. They have lost their old function. The change of the neighborhood requires the appropriate change of the administration of the neighborhood. However, a neighborhood administration arrangement suitable for the changes has not yet been implemented. Neighborhood governments are seen as an apolitically mediated institution, between local governments and central government and there is no long-established arrangement suitable for the age.

This study evaluates the studies on neighborhood administrations and it is tried to be presented in the context of how central government handles neighborhood administration, practices and discourses. The current situation is being established regarding the neighborhood and neighborhood administration, which does not have a local government unit. Taking into account the changes and studies related to the neighborhood, it is stated that neighborhood administrations can be positioned for the development of democracy and it is recommended to evaluate it for participatory democracy as a local administration institution.

Keywords: Neighborhood, central administration, mukhtar, neighborhood administration.

Giriş

Türkiye’de özellikle seçim dönemlerinde mahalle yönetimleri daha yoğun olarak gündeme gelir. Sonrasında diğer seçimle oluşturulan kurumlar ve seçilenler gibi gündem maddesi olmazlar. Akademik araştırmalarda, incelemelerde ise mahalle yönetimleri genel olarak işlevleri, tarihçesi kapsamında ele alınır. Mahalle en altta bulunan bir yönetim kademesi olarak görülür. Ancak bu en alttaki kademenin yerel-merkez şeklindeki kamu yönetimi örgütlenmesindeki yeri belirsizliğini korumaktadır. Mahalle yönetiminin kamu yönetimi örgütlenmesi içinde nerede yer aldığı konusu kadar önemli ve onunla bağlantılı olan bir diğer nokta yönetime konu olan mahallenin ne olduğudur. Mahallenin anlaşılmasının ardından yönetiminin ne olduğu ve konumu daha iyi kavranabilir duruma gelir.

Akademik çalışmaların çoğunluğu mahalle yönetimine ilişkin tartışmalarda Osmanlı İmparatorluğundaki mahalle olgusu üzerinden hareket etmektedirler. Günümüze özgü, geçmişte yaşanmış mahalleden farklı bir “mahalle”nin olduğunun görülmesi ve ele alınması farklı içeriğinin öncelikle kabul edilmesi gerekmektedir. Bu içerik ve biçim değişikliğinin görülmesinden sonra yeni değerlendirmeler yapmak, işlev ve yapı olarak yenilenmesi için adımlar atmak mümkün olabilir.

Yaşadığımız mahallenin artık o “eski mahalle” olmadığından hareket eden bu çalışma, mahalle yönetimini/muhtarlığını işlev, yapı ve yasal olarak ele almakta son gelişmeler ışığında merkezi yönetimin yaklaşımına odaklanmaktadır. Mahalle muhtarlığı, bir yerel yönetim kurumu değildir. Türk kamu yönetimi örgütlenmesi içerisinde kuruluşundan itibaren ağır basan merkezîyetçilik anlayışının bir devamı olarak devleti yönetenler, mahalle yönetimini, merkezintabandaki bir “uzantısı” olarak görmenin ve yönetme isteğinin belirleyici olduğu bir yönetim birimi olduğubu çalışma ile ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Kamu yönetimi reformu çerçevesinde 2005 yılında çıkarılan belediye yasası ile mahalle yönetimi yerel yönetimler ile anılmaya başlanmıştır. Ancak bu yerel yönetim olma yolunda başlangıç olabilecek bir adımın devamı gelmemiştir. Aksinesüreç, mahalle yöneticileri muhtarların ön planda tutularak özlük haklarının iyileştirilmesi yönünde adımlar atıldığı, merkezi yönetimin işleyişi içerisine daha fazla dâhil edilmesi şeklinde işlemiştir.

Öncelikle çalışmada kavramsal, tarihsel ve yasal bir çerçeve içerisinde mahalle, mahalle yönetimi/muhtarlığı, yerel yönetim kavramları açıklanmaya çalışılmaktadır. Türkiye’de mahalle muhtarlığı üzerine yapılan özellikle alan araştırmalarını kapsayan bir literatür taramasının ardından mahalle yönetimine ilişkin son 20 yıllık ama ağırlıklı olarak 5 yıllık süreçte öne çıkan uygulamalara

bakılmaktadır. Çalışma derleme bir çalışma olup, merkezi ve yerel yönetimlerin mahalle muhtarlıklarına ilişkin yaptıklarının ve söylemlerinin bir derlemesini, incelemesini yaparak mevcut durumu, anlayışı ortaya koymaya çalışmaktadır. Bunun için muhtarlar toplantısında Cumhurbaşkanının yaptığı konuşmalar, İçişleri Bakanlığının konuya yönelik açıklama ve çalışmaları ile belediyelerin web siteleri üzerinden mahalle muhtarlıklarına ilişkin yaptıkları çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca Muhtarlar Konfederasyonu'nun yaptığı açıklamalar da konu bağlamında ele alınmıştır. Bunların yanında merkezi yönetimin, mahalle yönetimine yaklaşımı ve gelecek süreçte mahalle yönetimi için uygun olan yapılanmanın ne olabileceği irdelenmekte, mahalle yönetiminin sınırları belirlenmeye çalışılmakta ve öneriler getirilmektedir.

1. Mahalle Yönetimi İçin Genel Bir Çerçeve

Mahalle bir yerleşim yeri, alanı olarak hem mekânsal hem de toplumsal özellikleri bir arada taşır ve bunlar üzerinden tanımlanır. Arapça kökenli bir kelime olan mahalle, konaklama yeri, konak, durak anlamlarına gelmektedir (Nişanyan: 2020a). Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre(TDK: 2020) ise mahalle; bir kentin, kasabanın veya büyük bir köyün bölümlendiği her bir parçayı ve bu parçalarda oturanlardır. Mahalle, bir araya gelerek kendinden büyük köy, kasaba, kent gibi yerleşim yerleri oluşturan en küçük yerleşim birimidir. Mahalle fiziksel bir yer olmanın ötesinde toplumsal bir birim olarak orada yaşayanlarda güçlü bir aidiyetin oluşmasını sağlayan, içinde dayanışma, koruma, gözetme gibi özellikleri barındıran, aile gibi, toplumsal bir birimdir (Oktay: 2003). Mahalle denilince fiziksel ve sosyal yakınlık anlaşılır.

Mekânsal olarak yakınlık, ortak kullanımda mekânların yakınlaştırıcılığı ve bağlayıcılığı ile birlikte aidiyet, ortaklık bilinci ve duygusu mahallenin toplumsal ve mekânsal dokusunu oluşturur, perçinler. Toplumsal ve mekânsal olarak mahalle, komşuluk ilişkileri, yerel duygu, ortak çıkar ve iş/faaliyet alanı gibi paylaşılan kimi özellikler ile biçimlenir (Alada, 2008:66). Sosyolojik olarak mahalle tanımlamasında biraradalık, komşuluk, birlikte hareket etme, ortak bir geçmiş gibi unsurlar ön plandadır. Hemşehri hukukundan kaynaklanan bir kolektif iradeyi ifade eden mahalleyi (Kalkınma Bakanlığı, 2014:145) Erman (2010:172) ise şöyle anlatmaktadır;

“Mahalle kişilerden meydana gelmiştir, ama kişilerin üstünde bir kolektivedir, bir yapıdır, mekân üzerinden kurulan bir sosyal ilişkiler ağıdır. Mahalledeki sosyal ilişki ağları mahalleli arasında hem bir dayanışmayı hem de bir toplumsal denetim ve baskıyı üretmektedir; gözetleme ve kollama birlikte mevcuttur (Şerif Mardin'in ortaya attığı ve hızla popülerleşmiş olan 'mahalle baskısı' kavramı). Günümüzün hızla ayrışan, kendi kabuğuna çekilen toplumunda mahalle, ayrıca, geçmişte kalan ve özlenen bir yaşam alanıdır.”

Mahallenin yasadaki idari birim olarak yapılan tanımı ise benzerlik, ihtiyaç ve öncelikbenzerliğine, komşuluk ilişkilerine atıfla yapılır. 5393 Sayılı Belediye Kanununun Madde 3/d bendine göre mahalle; “*Belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idari birimi ifade eder.*”

İdari bir birim olarak mahalle belediyeden hizmet almaktadır. Aynı zamanda belediyenin hizmetlerine, kararlarına katılmakta, faydalanmakta ve bilgi alabilmektedir. Belediye, bu kolektif iradenin güçlendirilmesi ile de görevlendirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014:145).

Bu idari birimin yönetimi muhtarlık makamını ve muhtarın yaptığı işi gündeme getirmektedir. Bir idari birim olarak mahalle, mahallenin ihtiyaç ve önceliklerini gidermeye yönelik olarak oluşturulan muhtarlık makamı ile birlikte yöneten-yönetilen ilişkisine dahil olur. Yöneten-yönetilen ilişkisi ile sosyolojik, mekânsal bir olgu olan mahalle, politik bir olgu haline de gelir (Alada, 2008:66). Bundan kaynaklı olarak mahalle çok yönlü, disiplinlerarası incelemelerin konusu olabilmektedir.

Belediye Kanunu (5393 sayılı Kanun, madde 9) muhtarı, mahalleyi yöneten, katılımı ortak ihtiyaçlarını belirleyen, mahallede yaşayanların yaşam kalitelerini geliştirmek için belediye ve diğer kamu kurumları ile işbirliği yapan kişi olarak, görevleri bağlamında tanımlar. Arapça kökenli bir kelime olan muhtar, özerk (otonom) ve seçkin, seçilmiş (Nişanyan: 2020b) kişi anlamına gelmektedir. Köy ve kasabanın önde gelen, güvenilir kişi ve esnafı anlamında da (Akyıldız, 2006:51) kullanılmaktadır.

Türkiye’de idari bir birim olarak muhtarlığın ortaya çıkışının ise yaklaşık 200 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti yeni bir devlet olarak kurulmuş olsa da Osmanlı İmparatorluğu’ndan pek çok kurumu miras olarak almıştır. Bunlardan birisi de mahalle yönetimi, muhtarlıktır.

Osmanlı döneminde mahalle insanların bir arada yaşadıkları kompleks bir alandır. Mahalle, şahıslardan meydana gelmekle birlikte bir bütün olarak hareket eder (Mardin: 2008). Bütünlüklü bir alan olan mahalleyi mahalle yapan içindeki yapılar, onların işlevleri, günlük yaşamdaki rolleri ve bu mekânlara hayat veren mahallelidir. Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı’dan miras olarak aldığı mahalle ve muhtarlık doğal olarak ortaya çıktığı ve var olduğu dönemin özelliklerine göre biçimlenmiştir.

Avrupa kentlerinin doğu kentlerine benzememesi gibi kentin parçaları olan mahalleler de batının mahallelerine benzememiştir. Batı’da olduğu gibi Osmanlı mahallesi sınıf temelli

oluşmamıştır. Mahalle ile vakıf ve lonca Osmanlı İmparatorluğu'nun şehirdeki idari teşkilatlanmasının esaslarını oluşturmuştur. Toplumsal hayata yönelik ihtiyaçları vakıflar, ticarete, üretime yönelik ihtiyaçları loncalar, toplumsal düzeni sağlama ve devam ettirmeye yönelik ihtiyaçları da mahalleli ortaklaşa karşılamıştır (Bergen: 2010). Mahalleli bir anlamda cemaattir. Cemaat anlayışı ise homojenliği varsayar. Homojenlik aynı dine inananların oluşturduğu topluluk olarak ibadet mekânını merkeze alarak bir araya geliş ile mahalle bazlı oluşturulmaktadır. Osmanlı mahallelerinin merkezinde ibadethane olmakla birlikte çeşitli dini grupların aynı mahallelerde yaşadıkları da görülmüştür. Osmanlı İmparatorluğunda toplum “*din adamlarının rehberlik ettiği hücreler halinde düzenlenmeye ve bölümlere ayrılmaya*” çalışılmıştır (Düzbakar, 2003:99).

İmamlar (din adamları) mahallenin idarecisi konumundadır. Padişah beratı ile imamlar atanmaktadır. Ancak kimi zaman, mahallelinin istediği, mahallede sayılıp, sevilen kişilerin de atanması için padişaha bildirilebilmiştir (Alada, 2008:66). Mahalle, imam ile yönetilen bir gelenek ve kültürü ifade etmektedir. Bu gelenek ve kültür mahalle içinde belli bir otokontrol sistemi oluşturmuştur. Bu sistem ile mahalle kendi kendini yönetebilen, olaylara müdahalede bulunabilen bir topluluk görünümündedir (Düzbakar, 2003:107).

“Mahalleler bir anlamda kendi kendine yönetim pratiğinin alanlarıdır... Varlık nedeni farklı değerlendirmelerle açıklanmaya çalışılan ‘muhtarlık’ örgütü, ortaya çıktığı dönemin koşulları ve günümüze kadar devam eden fonksiyonları ile bir arada dikkate alındığında, mobilizasyonu takip edebilmek, kontrol kurabilmek, bilgi-kayıt envanterine sahip olabilmek gibi merkezileşme çabalarına cevap verebilecek bir yönetsel girişim olarak okunabilmektedir. (Alada, 2008:68).”

İmamlar mahalleden sorumludurlar. Ölüm, doğum, ikametgâh değişimleri gibi nüfus hareketliliğine dair işlemlerin takibini yapmışlar, bunların kaydını ve sicilini tutmuşlardır. Böylece mahalledeki hareketlilik bir anlamda bilgi dahilinde gerçekleşmekte, olup biten bilinmektedir. Mahallenin başı olarak imam, aynı zamanda ufak çaplı anlaşmazlıkları da çözüme kavuşturmaktadır (Palabıyık ve Atak, 2000:12).

Mahalle kapsamında oluşturulan bu toplumsal sistem, toplumu yerleştiği yerde bir arada varolabileceği şekilde organize eden, birbirini denetleyen, ama aynı zamanda orada yaşayanların mahalle üzerinde söz söyleme hakkını da veren bir sistemdir. Bu sistem bulunulan yere, mekâna, içinde bulunulan topluluğa, cemaate bağlılığı arttırmakta ve aidiyeti oluşturmaktadır. Mahalleye kimin taşınacağı veya gitmesi gerektiği gibi bir kararın mahalleli tarafından alınması, sorumluluk almayı ve doğal olarak zincirleme bir sorumluluk ile birlikte bağlılığı, sahiplenmeyi getirmektedir.

Onun için Osmanlı İmparatorluğu'nda mahalle önemlidir. Çünkü mahallede camisi, kahvesi, külliyesi ile oluşturulan toplumsal sistem, toplumsal bir gerçekliktir. Bu toplumsal sistem toplumsal birlikteliği sağlayan değerlerin var olduğu ve yaşatıldığı yerlerdir (Şahin ve Işık, 2011:225).

Osmanlı İmparatorluğunda mahallenin yasal anlamda teşkilatlanması, idari bir birim haline getirilmesi 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. 1864 yılında Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi ile ilk düzenleme yapılmış 1871 yılında İdare-i Umumiyye-i Vilayet Nizamnamesi ile muhtarların merkezi yönetim ile ilişkisi, köy ile kaza arasında idari bir birim olan nahiye müdürü aracılığı ile yürütülmeye başlanmıştır. 1913 tarihli İdare-i Umumiyye-i Vilayet Kanun-ı Muvakkati ile önceki nizamnameler yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece mahalle ve muhtarlığa ilişkin herhangi bir yasal dayanak kalmamıştır. Ancak fiili olarak köy ve mahalle muhtarları görevlerini sürdürmüşlerdir. Bu süreç, herhangi bir kanuni dayanağı olmadan 1934 yılına kadar devam etmiştir. 1933 yılında kabul edilerek 1934 yılında yürürlüğe giren 2295 sayılı kanun ile birlikte mahalle muhtarlarının görevlerinin pek çoğu belediyelere devredilerek ve yasal olarak işlevsizleştirilerek fiilen kaldırılmıştır. Uygulamada karşılaşılan sorunlardan dolayı 1944 yılında 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun çıkarılarak yasal olarak mahalle muhtarlıkları yeniden düzenlenmiştir (Akyıldız, 2006: 51-53).

1934 yılında mahalle muhtarlıklarının kaldırılma nedenlerinden en önemlisi belediyelerin kuruluşudur. Çağdaş belediyeçiliğin olduğu yerde geleneksel bir kurum olarak mahalle muhtarlığına ihtiyaç olmayacağından hareket edilmiştir. Ancak 1933-1944 yılları arasında hizmetlerin görülmesinde ortaya çıkan sorunlar, mahalle örgütlenmesinin, muhtarlık teşkilatının önemini göstermiştir. Böylece muhtarlıkların tekrar kurulması, yasal bir duruma kavuşturulması için adımlar atılmasını zorunlu kılmıştır (Alada, 2008:70). Mahalli ihtiyaçların giderilmesi için modern kentlerin yönetim biçimi olarak belediyeçiliğin benimsenmesi ve yerelde uygulanmasına rağmen mahalle düzeyinde belediyelerin etkin olamaması mahallenin/muhtarlığın yeniden gündeme gelmesini ve güncellenmesini sağlamıştır. Ancak günümüzde mahallenin ve mahalle muhtarlıklarının yasal çerçevesini çizen bir kanun yoktur. Çeşitli kanunlar içerisinde mahalle ve mahalle yönetimine ilişkin maddeler bulunmaktadır. En kapsamlı şekilde mahalle ve muhtarlıklara ilişkin düzenlemelerin olduğu kanunlar ise 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'dur.

Genellikle idari bir taksimat yapılırken nüfus kriterinden hareket edilir. Mahallenin kuruluşu için 5393 sayılı kanunda daha önce belirtilmeyen nüfus kriteri, 2012 yılında yapılan değişiklik ile 500 ve üstü olarak belirtilmiştir. Ayrıca, 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediye sınırları

içerisinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, isim ve sınırlarının belirlenmesine ilişkin düzenlemenin nasıl olacağı da Madde 9’da belirtilmiştir. Bu tip düzenlemeler, belediye meclisinin karar alması, kaymakamın görüş bildirmesi ve valinin onaylaması ile gerçekleşmektedir. Kanunda mahallenin yaşam kalitesinin geliştirilmesi, gönüllü katılım ile mahallenin ihtiyaçlarının belirlenmesi muhtarın işi olarak tarif edilmiştir. Muhtar, mahallenin refahını gerçekleştirmekten sorumludur. Bunun için muhtar mahalle adına, başta belediye olmak üzere diğer yerel ve merkezi yönetime ait kamu kurum ve kuruluşlarına gerektiğinde görüş bildirir ve onlarla işbirliği yapar.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 9. Maddesinde mahallenin ve muhtarlığın belediye ile ilişkisi ve bu ilişkinin niteliği tarif edilmektedir. Kanunda belediye;

“Mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundur(mak) ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağla(r)” demektedir.

Ayrıca belediye ihtisas komisyonlarına (5393 Sayılı Kanun/madde 24) muhtarların kendi mahalleleri ile ilgili konularda oy hakkı olmaksızın toplantılara katılma ve görüş bildirmesine yönelik düzenleme mevcuttur. Belediye yönetimi, mahalle muhtarının kendi alanıyla/mahallesiyile ilgili olarak bilgisinden istifade edilebilmektedir. Bir anlamda muhtar, komisyonlarda mahalleyi temsil etmekte, mahalle ile belediye arasında köprü vazifesi görmektedir. Yerel Yönetimler Raporunda (Kalkınma Bakanlığı, 2014:147) muhtarların ilişki kurduğu kurumları yakınlığa göre belediyeler, sosyal yardımlaşma-dayanışma vakıfları ve valilikler olarak sıralamaktadır. Muhtarlar en yakın ilişkiye sahip oldukları belediyelerde mahalleleri ile ilgili kararlarda, örneğin imar planlarında, görüşlerinin alınmasını ve belediye yönetimlerinde etkilerinin olmasını istemektedirler.

Mahalle yönetiminin muhtar ve ihtiyar heyetinden oluşacağını bunun yanında görevlerini de belirleyen kanun 1944 tarih ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun’dur. Madde 3’te muhtarın görevi olarak sıralanan (nüfus, askerlik, güvenlik ile ilgili) pek çok iş bireyler artık e-devlet sistemi üzerinden kendileri yapabilmektedir. Kanun ile muhtara verilen görevlerin çoğunun elektronik ortamda işlem ve takiplerinin yapılabilmesinden dolayı muhtarlık görevi büyük ölçüde zaten fiili olarak ortadan kalkmıştır.

2018 yılında hükümet sisteminin değişimi ile birlikte aynı yasanın madde 3/17 nolu bendiyeniden düzenlenmiştir. Bu madde ile mahalle muhtarının merkezi yönetim ile olabilecek doğrudan ilişkisinin çerçevesi çizilmektedir. *“İcra Vekilleri Heyetince...”* diye başlayan bend;

“Cumhurbaşkanınca, halkın ihtiyaçlarını karşılamak ve amme hizmetlerini kolaylaştırmak üzere karar altına alınacak işlerden o mahalleye taallük eden kısımları tatbik etmek(tir)” şeklinde düzenlenmiştir.

5393 Sayılı Belediye Kanunu içinde yapılan kapsamlı düzenlemeler ile mahalle ve muhtarlığın yasal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Yasa ile net bir belirleme, sınır çizme yapılmadığı için mahallenin/muhtarlığın yerel yönetime mi dâhil olduğu yoksa merkezi yönetime mi dahil olduğu net bir şekilde görülmemektedir. Bu belirsizlik mahalle yönetimini, istenilen yöne çekilmeye, içini doldurmaya müsait, bir zemin de hazırlamış olmaktadır.

Mahalle yönetiminin, yerel yönetim kurumu/birimi mi yoksa merkezi yönetimin bir birimi mi olduğu genel olarak tartışmalı bir durumdur. Yerel yönetim olarak ifade edilen kurumlar 1982 Anayasasınının 127. Maddesinde il özel idaresi, belediye ve köy olarak sayılmışlardır. Bu sayılan yerel yönetimler arasında mahalle yoktur. Tüzel kişiliği, personeli ve geliri (bütçesi) olmayan mahalle muhtarlığı hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin yardımcısı şeklinde konumlandırılmış bir kurumdur/birimdir (Koçberber, 2005:105). Ayrıca;

“Seçimle göreve gelen muhtar ve ihtiyar heyeti görevleriyle orantılı yetkiye sahip değillerdir. Muhtar, aldığı ödenek ve kurumlar arası pratiklerle “memur” olarak kabul edilmektedir (Palabıyık ve Atak, 2000:162).

Mahalle yönetimi bazı özellikleri ile yerel yönetimlere benzeyen bir durum sergilemektedir. Bu özellikler;

- Asıl olarak düzenlenmesinin bir yerel yönetim birimi olan belediye yasasının içinde yapılmış olması,
- Mahallenin başı olan muhtarın seçimle işbaşına gelmesi,
- Mahalle yönetiminin mahalle halkının ihtiyaçlarını karşılamak, yaşam standartlarını yükseltmek gibi doğrudan mahalli, müşterek ihtiyaçlar olarak tanımlanabilecek ihtiyaçlar ile ilgili görevlerinin bulunması

Diğer yandan ise var olan ve olmayan bazı özellikleri ile de mahalle yönetimi merkezi yönetime bağlı bir birim görüntüsü vermektedir.

- Muhtar devletten maaş (veya ödenek) almaktadır.
- Yasal olarak yerel yönetim birimi olarak tanımlanmamıştır.
- Kamu tüzel kişiliği,
- Kendine ait bir bütçesi ve

- Personeli yoktur.
- Bir teşkilat olarak mahalle yönetimi belli bir özerkliğe sahip değildir.

Bunlardan kaynaklı olarak mahalle yönetiminin, merkez ve yerel arasında nasıl konumlandığına ilişkin net bir açıklama bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni kamu yönetimi içerisinde mahalle yönetiminin yerinin belirsiz oluşudur. Hem merkezi hem de yerel yönetimlere ilişkin görevleri yerine getirmekle birlikte her ikisi ile de organik bir bağı olmadığı gibi yerel yönetim kurumu özelliği de tam anlamıyla taşımamaktadır (Palabıyık ve Atak, 2000:162). Ama diğer taraftan mahalle yönetimi yerelin ve merkezin kesiştiği noktada, net olarak tanımlanmış bir birim olmadan, faaliyette bulunmaktadır (Arıkboğa, 1999:103). Bir bakıma mahalle yönetiminin bu “iki arada bir derede” olma durumu kendisine belli bir işlevsellik ve esneklik de kazandırmaktadır (Alada, 2008:68).

İşlevselliğinin temel kaynağını halka yakınlıktan, bir arada olmaktan alan mahalle ve mahalle yönetimi, mekânsal ve toplumsal yakınlığa olanak sağlayan bir ölçüğe ve olanağa sahip olması nedeni ile günümüzde demokrasi ile ilişkilendirilmektedir. Temsili demokrasinin tıkanma noktaları olan halk ile karşılıklı, yakın temasın kurulamaması, mekânsal ve toplumsal mesafenin araya girmesi gibi kopukluk yaratan durumların mahalle ölçüğünde çözülebilmesi mümkün görülmektedir. Çünkü ilişkiler aracısız, doğrudandır. Bu aracısızlık, taleplerin doğrudan ilgisine iletilmesini ve yönetilenlerin buldukları alandan kent yönetimine katılımında etkin bir özne olmalarını sağlayabilir. Onun için demokrasinin, özellikle katılımcı demokrasinin yerleşmesi ve işlemesi açısından mahalle önemli bir alan olarak değerlendirilmektedir. Mahalle, en altta ve en küçük yönetim birimi olarak kent yönetimleri ile ilişkilendirilerek, “mahalli müşterek” sorunlara yerel ölçekten çözüm arayışlarının geliştirilebileceği bir “arayüz”, küçük ama önemli bir birim olarak değerlendirilmektedir. Bu birim topluluk temelli yöntem ve araçlar ile zenginleştirilebilme potansiyeline de sahiptir (Çılgın ve Yirmibeşoğlu, 2019:103).

Temsili demokrasinin krizlerinin aşılmasında katılım önemsenmektedir. Mahalle, temsili demokrasinin en alt/küçük basamağı olarak (Özservet ve Küçük, 2019:10) katılıma imkan veren ölçüğü ve toplumsal yapısı ile başlı başına ele alınmayı hak eden bir konumda görülmektedir.

Demokratik bir kurum olma özelliğinin yanı sıra mekânsal olarak her zaman için ulaşılabilir mesafede ve konumda bulunan muhtarlık, mahalleli için önemli bir birimdir (Çılgın ve Yirmibeşoğlu, 2019:107). Aynı zamanda bu ulaşılabilirlik, siyasette (toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı) erkekler ile aynı koşullara sahip olmayan kadınlar için mahalle yönetimleri siyasete güvenli bir giriş olarak da düşünülmektedir. Mahalle yönetimi, siyasete girerken çeşitli zorluklar ile

karşılaşan kadınlar için bir alternatif, bir yerel politika alanı yarattığı için dikkat çekmektedir. Muhtar olan ve siyasetin çeşitli kademelerinde yer alan kadınlar tarafından, mahalle yönetimi erkek hâkim siyaset alanına girişin bir kapısı olarak görülmekte, özel alan ile siyaset buradan ilişkilendirilmektedir (Pınarcıoğlu, 2019; Tar, 2016; Orhan, Palaz ve Altan, 2018).

2. Literatür

Mahalle, mahalle yönetimi/muhtarlık ile ilgili yapılan akademik çalışmaları genel hatlarıyla;

Osmanlı İmparatorluğu ağırlıklı olmak üzere tarihçesi,

kadınların siyasete atılmasının ilk basamağı olarak siyasi hayata katılım açısından önemi,

Türkiye’de mahalle muhtarlığının güncel durumu, başlıkları adı altında toplamak mümkündür. Ancak çalışma kapsamında sadece mahallenin değişen doğası ile birlikte değişen mahalle muhtarlığına ilişkin olarak literatür taraması yapılmış olup, yer kısıtından dolayı, 2000 sonrası, mahalle muhtarlığının düzenlenmesinin gereğine ilişkin yapılan çalışmalara yoğunlaşmıştır.

2000 yılında “İzmir Büyükşehir Bütününde Mahalle Yönetimleri Profili” isimli çalışmalarında Palabıyık ve Atak (2000) mahalle ve mahalle yönetimi olarak muhtarlık teşkilatını incelemektedirler. Yaptıkları alan çalışmasının sonucuna dayanarak mahalle muhtarlıklarına ilişkin örgütsel ve hukuki düzenlemelerin yapılması gereğini belirtmektedirler. Aynı zamanda yapılacak değişikliklerin çoğulculuğu sağlayacak, temsili arttıracak ve katılımı teşvik edecek şekilde yapılmasına vurgu yapmaktadırlar. Çünkü mahalle ve mahalle yönetiminin bunun için uygun bir zemin teşkil ettiğini ifade etmektedirler.

Mahallenin yönetsel bir kademe olarak nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin soruya cevap arayan Bulut (2001) “Mahalle Muhtarlığı Üzerine Bir Araştırma” çalışmasını Gaziantep’te gerçekleştirmiştir. Bulut’a göre (2001) mahalle ve mahalle muhtarlığı, hızlı kentleşmenin getirdiği olumsuzluklar ve mahalleyi bir arada tutan çeşitli katılım süreçlerinin sınırlanmış, ortadan kalkmış olması gibi etkenlerden dolayı eski etki ve önemini kaybetmiştir. Tüm bunlara karşın kent sorunlarının belirlenmesinde ve çözümünde mahalle ve mahalle yönetimini/muhtarlığı duyarlı bir alt birim olarak değerlendirmektedir. Onun için mahalle muhtarlıklarının işlevselleştirilmesinin ve işlevli hale getirmenin bir yöntemi olarak belediyelere bağlanmasını önermektedir.

Çalışmalarında muhtarlık ve belediye arasındaki ilişkilere yoğunlaşan Gül vd.(2012), muhtarlığı yerel yönetimin halk ile buluşan bir alt birimi olarak görmektedirler. “Muhtarların Sosyal-

Ekonomik Özellikleri ve Kentsel Sorunlara Yaklaşımları (Isparta Örneği)” isimli çalışmalarında, alan çalışmasının verileri ile muhtarların kentsel sorunlar üzerinden belediye-muhtarlık ilişkisini nasıl algıladıklarını ortaya koymuşlardır.

Kalkışım ve Yılmaz’ın (2017) “Mahalle Yönetimi ve Mahalle Muhtarlarının Profili: Trabzon Ortahisar Örneği” isimli çalışmaları Trabzon’un Ortahisar ilçesindeki mahalle muhtarları ile yaptıkları alan araştırmasına dayanmaktadır. Kalkışım ve Yılmaz (2017), muhtarların, muhtarlıklar ile ilişki içerisinde olan kurumlarla olan ilişkilerini ve muhtarların bu ilişkilerdeki etki düzeylerini incelemiştir. Yazarlar, alan çalışmalarının da verilerine dayanarak mahalle muhtarlıklarında yeni bir teşkilatlanmaya gidilmesi gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Bu yenilenmenin gerçekleştirilememesi durumunda ise mahalle muhtarlıklarının tamamen görevlerinin yerel ve merkezi kurumlara devredilerek kaldırılmasını önermektedirler.

Köklü ve Gül (2017), ““Türkiye’de Mahalle Muhtarlığının Dönüşümü ve Yeni Muhtarlık Algısı” isimli çalışmalarında Türkiye’deki mahalle muhtarlığının dönüşümünü Isparta ili özelinde yaptıkları çalışma ile anlatmaktadırlar. Mahalle muhtarlıklarındaki değişimi, muhtarların liderlik algısı üzerinden ele almış olsalar da çalışma, mahalle muhtarlarının kendilerini, özellikle cumhurbaşkanlığının toplantıları sonrası, nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymasından açısından önemlidir. Köklü ve Gül’ün (2017) çalışmasına göre muhtarlar kendilerini bir lider, bir sözcü olarak görmektedirler. Aynı zamanda, muhtarlarla ilişki içerisinde olan kurumlar da muhtarları, geleneksel konum ve algılanışı ile uyumlu bir şekilde, mahallenin temsilcisi olarak algılamaktadırlar. Köklü ve Gül (2017) bir bakıma değişimler olsa da muhtarlık algısı kurumlar açısından geleneksel konumunu koruduğunu göstermektedirler.

Isparta İlinde yaptığı çalışma ile mahalle muhtarlığı ile ilgili yasal bir düzenlemenin gerekli olup olmadığına cevap arayan Akman (2018) ise yaptığı çalışmaya dayanarak, değişen koşullara göre yeniden bir düzenlemeye gidilmesi gerekliliğini belirtmektedir. Akman (2018), “Mahalle Yönetimi ile İlgili Yeni Bir Yasal Düzenleme Gerekli mi? Isparta İli Özelinde Bir Araştırma” isimli çalışmasında, mahalle yönetiminin, tüzel kişilik verilmesi bile işlevsel hale getirilmesi gerekliliğini belirtmektedir. Muhtar ile mahalle halkının görüşlerini iletebileceği ve katılımı artırabilecek yöntemler önermektedir. Mahalle muhtarlığı ile ilgili düzenleme yapılmasının, yeniden getirilen mahalle beççiliği ve 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyesi olan illerdeki köylere mahalle statüsü verilmesinden kaynaklı olarak önceliğini de vurgulamaktadır.

“Boşluk Doldurucu ve Aracı Kurum: Mahalle Muhtarlığı” çalışmasında Arıkboğa (2000) mahalle muhtarlığını boşluk doldurucu, yerel ve merkezi yönetimin boş bıraktığı kısmı dolduran bir

niteliği olduğunu, hızlı kentleşme sonucunda kentlerde oluşan mahallelerin yaşadığı sorunların çözümünde mahalle muhtarlığının sorumluluk üstlendiğini belirtmektedir. Mahalle muhtarlığının fiili olarak yönetim ile ilişkisi formel ama ağırlıklı olarak informal ilişki ağları üzerinden yürümektedir. Muhtarlar, bu alanlar üzerindeki boşlukları doldurmaktadırlar. Arıkboğa'ya (2000) göre muhtarların mahalleli ile ilişkisi ise, hamilik ve iş takipçiliği yapma, yol göstericilik, anlaşmazlıkları çözme üzerine kuruludur. Muhtarlığın yasal anlamda görevlendirildiği pek çok işi aslında merkezi yönetimin taşra teşkilatı ve yerel yönetimlerin daha etkin gerçekleştirebileceğini, 2000'li yıllar itibari ile, hâlâ pek çok görevin muhtarlıklarda olmasının aslında işi kolaylaştırmaktan çok zorlaştırdığının altını çizmektedir. Devamında ise mahalle muhtarlıklarının yeniden yapılanmasının gerekliliğini, ancak mahalle ile ilgili sorunların çözümünde muhtarların yetkisi, özlük hakları gibi sorunların dikkate alınmasının önemini vurgulamakta, o dönemde hazırlanan yerel yönetim reformu taslaklarında mahalle muhtarlıklarına değinilmemesini eksiklik olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda, mahalle muhtarlıklarının yeniden ve köklü bir şekilde ele alınmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Alada (2008) "Kentsel Yönetime Katılımda 'Mahalle'", isimli çalışmasında, mahallenin tarihsel ve geleneksel sürecini anlatarak, görev ve işlev açısından mahalle muhtarlığının, yerel ve merkezi yönetimin kesişme noktasında yer aldığını söylemektedir. Bu kesişmenin hem olumlu hem olumsuz yanları bulunmaktadır. Kesişme noktasında yer almanın getirdiği olumlu bir yan esnekliktir. Alada (2008), işlevsel esnekliğin bir mekanizma olarak sorunlara çözüm sunma potansiyeli taşıdığını belirtir. Bu potansiyelin geçmişte olduğu gibi belirleyicisi ise yasalardan ziyade "toplumsallık halleridir." Mahallenin ve mahalle yönetiminin değişen doğasının fark edilmesi gerekliliğinden bahseden Alada (2008) mahalle muhtarlığının işlevlerinin de değişeceğini belirtmektedir. Değişimlerden hareketle yeni çözümler üretilmesinin zorunluluğunu ve bu zorunlulukların katılımcılığa kapı açabilecek şekilde değerlendirilmesinin gereğinin altını çizer. Ancak bunun zorlu bir yol olduğunu da belirtir. Yerel yönetimleri düzenleyen yasaların Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na uygun düzenlendiğinin ileri sürüldüğünün, ama mahalle yönetiminin, muhtarlık-topluluk ilişkilerinin yaşanmış pratik örnekleri olmasına karşın, bir karar mekanizması olması ya da oluşturulması yerine belediye politik idareye yandaş bir pozisyon almaya zorlayan bir düzenleme olduğunu belirtmektedir.

Erdagöz (2012) "Mahalle Yönetimi ve Geleceği" isimli çalışmasında geleneksel bir kurum olmakla beraber mahalle yönetiminin, temel bir birim olarak tekrardan işlevsel hale getirilmesinin gereğini anlatmaktadır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ndan hareketle halka en yakın

yönetim birimi olarak mahalle yönetiminin/muhtarlığın belediye yasası içerisinde düzenlenmesi nedeni ile aslında bir yerel yönetim birimi olduğu ve buna uygun görev, sorumluluk, gelir sahibi olması gerektiğini belirtmektedir. Tarihsel geçmiş ile temellendirdiği mahalle yönetiminin yeni gelişmeler ışığında tekrar biçimlendirilerek etkin bir yerel yönetim kurumu haline getirilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Muhtarlık teşkilatı aracılığı ile devletin toplumu daha iyi yönetebileceği aynı zamanda katılımın sağlanması açısından da katkıları olabileceğini belirtmektedir. Özellikle mahalle yönetimini bir yerel yönetim birimi olarak katılımın önünü açması bakımından önemsendiği görülmektedir.

Arıkboğa (2018), mahalle, mahalle muhtarlığı ve belediyeler arasındaki ilişkiyi ele aldığı daha yeni tarihli çalışması olan “Mahalle Muhtarlığı ve Muhtarlık-Belediye İlişkileri”ndetarihsel bir arka plan vererek belediye ve mahalle muhtarlığı arasında zaten fiili bir ilişkinin olduğunu, yeni belediye yasası ile bu ilişkinin yasalaştırıldığını ve derinleştirilmek istendiğini, ama diğer yandan merkezi idare ile mahalle muhtarlığı arasındaki ilişkinin düzenlenmesine dair herhangi bir düzenleme yapılmadığını belirtmektedir. Ayrıca 6360 sayılı yasa ile büyükşehir sınırları içerisindeki köylerin mahalle yapılmasına ve cumhurbaşkanı tarafından gerçekleştirilen muhtarlar toplantısına değinmektedir. 6360 sayılı yasa ile köy muhtarlıklarının kırsal mahalle muhtarlığı olması ve bunların özgünlüklerinden dolayı ortaya çıkan/çıkabilecek sorunlara çeşitli öneriler getirmektedir. Çalışmasında cumhurbaşkanlığı tarafından düzenlenen muhtarlar toplantılarını da değerlendirmekte ve toplantıların muhtarlığı popülerleştirdiğini, doğrudan devletin başı ile temas olanağı sağladığını, Muhtarlar Bilgi Sisteminin kullanımının gündeme geldiğini belirtmektedir. Arıkboğa (2018:33) mahalle muhtarlığının belediye ile olan ilişkilerinin de arttığını belirterek; “*(M)uhtarlık, idari kurumlar ile mahalle halkı arasında kök salmış olduğu yerde yaşamaya, sahnede kalmaya ve rolünü oynamaya devam etmektedir*” ifade etmektedir.

Genel olarak yapılan çalışmalara bakıldığında mahalle yönetimindeki değişim süreçlerine değindikleri, muhtarlıkların işlevsel hale getirilmesi gerekliliğinden bahsettikleri görülmekte ve anlaşılmaktadır. Belediyeler ile daha yakın ilişkiler olması ya belediye içinde ya da ayrı bir yerel yönetim birimi olarak düzenlenmesinin mahalli ihtiyaçların giderilmesi açısından verimli bir çözüm olacağı anlaşılmaktadır. Ancak çalışmalar 2000-2018 yılları arasında yapılmış olmasına karşın tüm çalışmalarda mahallenin ve mahalle yönetiminin düzenlenmesi, işlevsel hale getirilmesi, muhtarların kurdukları ilişkilerin formel hale getirilmesi gerekliliği, yasal bir düzenlemenin etkinliği arttıracığı vb. belirlemeler öneriler yapılmıştır. Bunlar göstermektedir ki akademik

çalışmaların sorun olarak gördükleri, değerlendirdikleri ve çözüm olarak önerdikleri durumlarda değişim olmamıştır.

3- Günümüzde Mahalle Yönetimi

Mahallenin günümüzde hem yerel yönetimler hem merkezi kurumlar tarafından yakından ilgilenilen bir birim olduğu görülmektedir. Genel olarak mahallenin ve mahalle muhtarlıklarının Türkiye'deki durumuna bakıldığında mahalle sayısında ve mahalle nüfusundaki artış, ekonomik, toplumsal ve kültürel değişimler ile birlikte artık o eski, geleneksel mahallelerin kalmadığı görülmektedir. Kalmadığı için bir nostalji ögesi olarak (örneğin konut satışlarında) kullanılmaktadır.

Nüfusun artması ile mahalle sayısı artmaktadır. Ama aynı zamanda yoğunlukta da artış olmaktadır. Alan olarak aynı ölçülerde kalan mahallelerde nüfus yoğunluğu hızla artmaktadır. Yatay mimari, yerini dikey mimariye bıraktıkça mahallelerde nüfus yoğunluğu her geçen gün artmaktadır. Türkiye'de en fazla nüfusa sahip mahalle, Diyarbakır'ın Bağlar ilçesindeki Bağcılar mahallesidir. Bağcılar mahallesinin nüfusu 150 bine yakındır (www.haberturk.com, 2020). Türkiye'de 2019 yılı itibari ile en az nüfusa sahip 3 il ve nüfusları ise şöyledir; Tunceli, ilinin nüfusu 84 bin 660, Bayburt, ilinin nüfusu 84 bin 843, Ardahan, ilinin nüfusu 97 bin 319'dur (www.ntv.com, 2020). Görüldüğü gibi nüfuslarındaki artışlar nedeniyle kimi mahalle illerden bile daha kalabalık yerler olmuşlardır.

Benzer şekilde, inşa edilen açık veya kapalı siteler Osmanlı dönemindeki veya Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki mahallelerin nüfusunun çok daha fazla üstünde bir nüfus barındırmaktadır. Hatta bazı apartmanlar nüfus açısından tek başına bir sokak, mahalle olarak adlandırılabilir. Örneğin, Batman ilinde Toplu Konut İdaresinin bir bölgede ilk etapta yaptığı konut sayısı 1500'dür (TOKİ haber: 2015). Her konutta 4 kişilik bir ailenin oturduğu düşünüldüğünde 7 bin civarında bir nüfusun sadece o mahallede TOKİ'nin oluşturduğu bir konut alanında ikamet ettiği anlaşılır.

Tablo 1: Türkiye'deki Mahalle, Köy ve Muhtar Sayıları

	Muhtar Sayısı
KÖY	18.292
MAHALLE	32.166
TOPLAM	50.458

Kaynak: <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiidariBolumleri.aspx>

Türkiye'de mahalle sayısı 32 bin 166'dır. Köy sayısı ise 18 bin 292'dir. Toplamda 50 bin 458 muhtar bulunmaktadır. Mahalle sayısının köy sayısının iki katına yakın olmasının en önemli

nedenlerinden birisi 6360 sayılı kanun ile büyükşehir içerisindeki köylerin mahalleye dönüştürülmesidir.

Nüfus yoğunluğunun artması ile birlikte üretim ve tüketimdeki değişimler aynı mahallede/sokakta/apartmanda yaşayan insanların birbirini bilme, tanıma olasılığını azaltmış hatta yok etmiştir. Artık aynı mahallede oturmak belli bir tanışıklığı, birbirine dair bilgi sahibi olmayı, karşılaşmayı içermemektedir. Belli bir mahallede oturanlar mekânsal olarak birbirine yakın olsalar da aralarında mesafeler bulunmaktadır. Bu mesafelerin oluşumu sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel değişimlerle kısacası kentleşme ile ilgilidir.

Mahalleyi canlı yapan, ayakta tutan ve onu yaşatan, o mahallede oturanların birbirleri ile dayanışması, birlikte hareket edebilmesi, mahalleye ilişkin kararları birlikte alabilmeleri olmuştur. Bunu sağlayan ise eskinin mahallesinin, kendi kendine yeten ve yeterli bir yaşam birimi olmasından kaynaklanmaktadır. Mahalle, kendi üretimi ile temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, esnaf tüketicileri ile aynı mahallede oturmaktadır. Komşuluk ilişkileri vardır. Şimdi ise bir evin en temel ihtiyaçlarını karşılamak için market zincirlerin herhangi birinden ihtiyaçlar karşılanmaktadır. Mahalle sakinleri, tüketilen malları üreten veya satılan markaların sahipleri ile değil aynı mahalle aynı ülkede bile yaşamamaktadırlar (Dellaloğlu: 2020).

Geleneksel mahallenin kimi bazı özelliklerine sahip mahallelerin, hâlâ görülebildiği yerler çok az da olsa bulunmaktadır. Bu mahalleler, eski mekânsal özelliklerin korunduğu, uzun süredir aynı yerde ikamet edenlerin yoğun olarak bulunduğu yerlerdir. Dayanışmanın, komşuluğun hala devam edebildiği bir diğer mahalle türü ise aynı yerden göç ile kente gelmiş, kente tutunmaya çalışanların yoğun olarak bulunduğu mahallelerdir. Bu gelinen yerden kaynaklı benzer özellikler gösterenlerin “kaybolmamak” adına birbirine tutunmak zorunluluğundan ortaya çıkmaktadır. Bu tür mahalleler, mahalle sakinlerinin sosyo-ekonomik durumunun iyileşmesi, kente aidiyet hissetmeye başlaması ile yok olmaktadır. Buna paralel olarak da buralardaki muhtarlar da eski önemini kaybetmektedirler (Arıkboğa, 2000:29). Genel olarak bakıldığında buralar, kentlerin kıyısında bulunan, kente tutunmaya çalışanların veya kentin içinde “korunaklı” bölgelerini eski alışkanlıkları ile korumaya çalışanların yerleştiği yerlerdir.

Günümüzde mahalle artık eski geleneksel mahalle olma özelliğini kaybetmiş ve çağın özelliklerine göre değişmiş ve biçimlenmiştir. Mahalle yönetimi de bu değişimden etkilenmiştir. Geleneksel mahallenin yönetimi yasal açıdan, günümüze gelene kadar inişli çıkışlı bir yol izlemiştir. 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile kısmi olarak düzenlenen mahallenin ve mahalle yönetimi zaman içinde merkezi yönetimin ilgisini çekmiştir. Ancak, bu ilgi mahalle

yönetiminin işlevselleştirilmesini ve kurumsallaşmasının yasal olarak gerçekleştirilmesi ile değişime ayak uydurmayı, yeni baştan mahalle yönetimini yapılandırmayı içermemiştir.

2020 yılında mahalle yönetiminin nasıl ele alındığı ve konumlandırıldığını anlamak için hem yerel yönetimler hem merkezi yönetim açısından bakmak gerekmektedir. 2015 yılına kadar bir bakıma çok dikkat çekmeyen, görünürlüğü fazla olmayan mahalle yönetimleri/muhtarlıklar, merkezi yönetimin faaliyetleri ile yeniden görünür hale gelmiş, önemli olduğu vurgulanmıştır.

Mahalle muhtarları her ne kadar seçimle işbaşına gelmiş olsa da merkezi yönetimin mahalle yönetimine yaklaşımı açık veya örtük şekilde muhtar merkezin memuru, muhtarlık teşkilatı da merkezin en alt birimi olduğu şeklindedir. Mevzuatta, mahalle yönetiminin yerel yönetim birimi olduğuna dair bir düzenlemenin de olmaması merkezi yönetimin bu yaklaşımını haklılaştırmaktadır. Mahalle ve mahalle yönetimine ilişkin derli toplu bir yasaya gerek görmeden merkezi yönetimin devam etmesinin temelinde de bu yaklaşımın yattığı söylenebilir. Merkezi yönetimin, mahalle yönetimine ilişkin yaklaşımını mevcut uygulamalarda, cumhurbaşkanlığında yapılan muhtarlar toplantılarındaki Cumhurbaşkanının konuşmalarında ve İçişleri Bakanlığı'nın açıklamalarından bulunabilir.

Cumhurbaşkanının muhtarlarla buluşma toplantıları, mahalle ve köy muhtarlığının popülerleşmesinde önemli bir etken olmuştur. Cumhurbaşkanlığı makamının merkezi yönetimi ve devleti temsil ettiği göz önüne alınırsa, bu toplantılara merkez-muhtar buluşması da denebilir. Aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne geçilmesi ile birlikte cumhurbaşkanının partili olması siyasetten uzak olarak algılanan köy/mahalle yönetimlerinin siyaset ile teması, siyasi alana çekilmesi olarak da bu toplantılar değerlendirilebilir. Aynı zamanda toplantıların Cumhurbaşkanının kamuoyu açıklaması ve parti grup konuşması gibi olması bu değerlendirmeyi kuvvetlendirmektedir (Arikboğa, 2018:32). 2015 yılında seçimle gelen partisiz cumhurbaşkanı, 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçildikten sonra da partili cumhurbaşkanı olarak Adalet ve Kalkınma Partisi başkanı da olan Recep Tayyip Erdoğan hem hükümeti/merkezi yönetimi hem devleti temsil eder konumdadır. Muhtarlar ile yapılan toplantılar hükümet/merkez ve devletin başı ile muhtarların buluşması olarak gerçekleşmiştir.

Toplantılar Ocak 2015 yılında tüm köy ve mahalle muhtarları ile bir araya gelme hedefi ile başlamıştır. Her toplantıda 10 ilden gelen 400 muhtarın ağırlanması öngörülmüş, ancak bu her zaman mümkün olmamıştır. Son toplantılardan, 49. Toplantı 2018'in aralık ayında, 50. toplantı ise İstanbul Büyükşehir Belediye başkanlığı seçiminin gölgesinde, İstanbul'un 39 ilçesinin muhtarları ile toplu iftar olarak Mayıs 2019'da gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten sonra yapılan toplantı bilgisi

cumhurbaşkanlığı web sitesinde bulunmamaktadır. Toplantılarda mahalle yönetimi ve muhtar/muhtarlıklar ile ilgili çeşitli konulara değinilmekle birlikte toplantı konuşmalarının büyük oranda güncel ekonomik ve siyasi gelişmelere, siyasi rakiplere yönelik değerlendirmelere ayrıldığı görülmektedir.

Genel olarak, bu toplantılarda yapılan konuşmaların doğrudan muhtarlar ile ilgili olan kısmı, demokrasi-seçim ilişkisi bağlamında muhtarların öneminin vurgulanması, muhtarlara ilişkin olarak iktidarın yaptığı hizmetlerin anlatılması, İçişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Muhtar Bilgi Sistemi(MUBİS)'nin tanıtılmasıdır. Cumhurbaşkanlığı web sitesinde (www.tccb.gov.tr) bulunan toplantı konuşma metinleri incelendiğinde Cumhurbaşkanının konuşmalarında;

- Muhtarların seçimle işbaşına gelmeleri ve muhtarlıkların “demokrasinin nüvesi” olduğu,
- Hem muhtarların hem cumhurbaşkanının seçimle işbaşına gelmiş olmalarının önemi, bu anlamda benzer olmaları,
- Devlet (cumhurbaşkanı)-muhtar iş birliği ile pek çok sorunun çözüleceği
- Muhtarların özlük hakları ile ilgili çalışmalar yapıldığı, iyileştirmelerin olduğu,
- Muhtar Bilgi Sistemi'nin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Toplantılar (www.tccb.gov.tr), “*demokrasi piramidinin en tepesindeki (cumhurbaşkanı) ile tabandakilerinin (muhtarların)*” bir araya gelmesi ve bu ikisi arasındaki mekanizmaların harekete geçirilmesi olarak tarif edilmektedir. Bu toplantılar ile muhtarların aracılığı ile Cumhurbaşkanının, milletle/mahalleli ile doğrudan ilişki kurduğu, vatandaşın sorunlarının çözüldüğü belirtilmektedir. Yeni sistemde, cumhurbaşkanlığı makamının devletin başı olduğu gibi hükümetin de başı olduğu özelliği konuşmalarda öne çıkarılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı ve muhtarlığın yönetim içindeki yeri, ilişkisi ve önemi bu bağlamda açıklanmaya çalışılmaktadır.

Bu toplantılarda mahallenin ve muhtarların artık eski/geleneksel mahalle ve muhtar olmadığı, değişimler yaşandığı, bunlardan hareketle ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik yapılanlar ve yapılması gerekenler olduğu belirtilmektedir. Artık mahallelerin (nüfus olarak) büyümelerinden dolayı yönetilme sorunu olduğu, 6360 sayılı kanunla büyükşehir belediyelerinin bulunduğu yerdeki köylerin mahalle olması ile ortaya çıkan sorunların olduğu söylenmektedir. Muhtarların özlük işleriyle ilgili sorunlarının olduğu ve bunların büyük oranda, örneğin maaş düzenlemesi, SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) ödemeleri, silah ruhsatı alımının kolaylaştırılması ve kalıcılaşmasının sağlanması gibi düzenlemeler ile çözüldüğü vurgulanmaktadır. Ayrıca yapılanlar arasında 19 Ekim tarihinin 2015 yılından itibaren Muhtarlar Günü olarak belirlendiği ve kutlanmasına ilişkin yapılan çalışmalar olduğu anlatılmaktadır.

İçişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulan MUBİS, mahallelerin/köylerin sorunlarının muhtarlar tarafından ilgili birimlere aktarılması ve takibinin yapılmasına dayalı bir sistemdir. İçişleri Bakanlığı bu sistemin işletilmesinden sorumludur. MUBİS, muhtarlar toplantıları ile eşgüdümlü bir şekilde devreye sokulmuştur. Toplantılarda sistem kısaca anlatılmış, toplantı sonrası ise İçişleri Bakanlığı yetkilileri tarafından muhtarlara ayrıntılı bilgilendirmeler yapılmıştır.

Bu sistemin bir uzantısı olarak merkezi yönetimin taşra kuruluşlarında ve yerel yönetim kurumlarında (büyükşehir belediyesi ve belediyelerde) ilgili birimler oluşturulmuştur. İçişleri Bakanlığının 2015/8 Nolu Genelgesi ile merkezi olarak muhtarların taleplerinin toplanmasına ve bunların koordine edilip, takip edilmesine yarayan MUBİS, aynı zamanda merkez ile muhtarların ilişkisini güçlendirmeye yöneliktir. Sistem ile merkezi yönetim ve muhtarlar arasındaki ilişkinin İçişleri Bakanlığı aracılığı ile güçlendirildiği ve kurumsallaştırıldığı görülmektedir. İçişleri Bakanı Soylu, “muhtarların merkezi kurumsal yapıya dahil edilebilmesi” için Muhtarlar Daire Başkanlığı’nın Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulduğunu belirtmektedir (www.icisleri.gov.tr, 2017).

Bu genelge çerçevesinde İçişleri Bakanlığı bünyesinde Muhtarlar Daire Başkanlığı faaliyet geçirilmiş, Muhtarların taleplerinin bu şekilde daha hızlı, etkin olarak merkeze iletilmesi ve sonuçlandırılması hedeflenmiştir. (www.icisleri.gov.tr, 2016). Muhtarlık Bilgi Sistemi ile muhtarlar isteklerini kamu kurumlarına iletebilmektedirler. Bu sistem sayesinde taleplerin kayıt altına alınması ve takibi sağlanmaktadır. Aynı zamanda muhtarların talepleri ile hangi kurumun ilgilendiğinin/ilgilenmediğinin de takibi yapılabilmektedir. Muhtarların talebini dikkate almayan belediye başkanını, valiyi, kaymakamı bu sistem ile İçişleri Bakanlığı doğrudan takip edebilmektedir (3.Toplantı). Böylece bu sistem bir bakıma muhtarların talepleri doğrultusunda yerel ya da merkezi yönetim kurumlarını, takip etmeye, bir anlamda denetlemeye imkân vermektedir. Muhtarlıklar, merkezi yönetim ile ilişkilerinin kurumsallaştırılması bağlamında, merkezi yönetimin doğrudan vatandaş ile temas eden tabandaki birimi olarak merkezi yönetim ilişkiler ağına dahil edilebilecek şekilde uygulamalar hayata geçirilmektedir. İktidar olmanın yolunun da temas etmekten geçtiği vurgulanmaktadır. Merkez ile muhtarlık arasındaki ilişkiyi kurumsallaştırmaya yönelik olarak yapılan fiili çalışmalar olmasına karşın mahalle yönetiminin muhtarlık kurumunun yasal olarak yetkive yaptırım gücünün olmadığı bilinmektedir. Eski tarihli yasaların artık değişimler ile birlikte gücünü yitirdiği, mahalle muhtarlarının artık pek çok görevinin yasalar ile başka kurumlara aktarıldığı ifade edilmektedir. Ancak bazı yetkililer yeni düzenlemelerin yapılması gerekliliğini belirtmektedir. Yerel yönetimler konusunda yapılan düzenlemelerin mahalle

muhtarlıklarına ilişkin düzenlemelerin yapılması ile yerel yönetim reformunun tamamlanacağı, demokrasinin güçleneceği merkezi yönetim yöneticileri tarafından dile getirilmektedir (www.ankara.gov.tr, 2017). Bir bakıma bu açıklamalar bazı yetkililerin mahalle yönetimlerini yerel yönetim olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Mahalle yönetimlerinin, yaşanan değişim ve gelişmelere uygun olarak yasal anlamda statülerinin belirlenmesi ve yerel yönetim olarak güçlendirilmesinin gerekliliği belirtilmektedir. “*Kanunla belirlenmiş hiçbir yetki, gelir ve yaptırım gücüne sahip olmayan tek kurum* (www.ankara.gov.tr, 2017)” olma durumundan çıkarılması istenmektedirler.

Mahalle yönetimi ile ilgili olarak güncel düzenlemelerin yapılması gerekliliği yetkililer tarafından kabul edilmektedir. Bunun aslında yerel yönetimlerin eksik kalan yönü olduğu bilinmektedir. Yetkililerin, muhtarların söyledikleri daha net olarak Kalkınma Bakanlığı'nın hazırladığı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyon Raporu'nda ifade edilmektedir. Rapor'da (2014) mahalle yönetimlerinin en yakın ilişki içinde bulunduğu kurumların belediyeler olduğu belirtilmektedir. Mahalle muhtarlıklarının doğrudan kendi buldukları mahalle ile ilgili kararları alan belediyeler ile daha yakın çalışmaları mahalli müşterek ihtiyaçların karşılanmasına doğrudan hizmet eder. Bu anlamda mahalle muhtarlıklarının merkezi yönetim yerine yerel yönetimin etkin yapılarından birisi olarak devamlılığının sağlanması önerilmektedir. Temelde belediyelerin doğrudan ilişki içinde olduğu mahalli alanın özgün koşulları, ihtiyaçları etrafında hızlı kentleşmenin getirdiği sorunlarla baş etmeyi mahalle yönetimleri ile gerçekleştirebilirler.

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün Şubat 2015 yılında yayınladığı 2015/8 Nolu Genelgesi ile belediyelerde muhtarlık işleri ile ilgili bir birim kurulması zorunluluğu getirilmiştir. Bu zorunluluk belediyeleri MUBİS ile eşgüdümlü hale getirmeyi amaçlamaktadır. Belediyelerde oluşturulan muhtarlık işleri müdürlüklerinin genel olarak işleri, elektronik ortamda muhtarlardan gelen talepleri ilgili birimlere yönlendirmek, başka kanallardan gelen talepleri sisteme girerek gerekli yönlendirmeyi yapmaktır. Gelen talepler, bu taleplerden gerçekleştirilenler ve gerçekleştirilemeyenlerin gerekçelerinin belirtildiği üç aylık sürelerle hazırlanan raporları valiliğesunmaktadır. Böylece merkezi yönetim belediyeleri muhtarların talepleri üzerinden bir anlamda denetlemektedir. Ayrıca muhtarlıklar ile ilgili işlerde diğer kamu kurumları ile koordineli olarak çalışmayı bu birimler sağlamaktadır (www.edirne.bel.tr).

Büyükşehir belediyeleri diğer belediyelere göre mahalle sayılarında 6360 sayılı kanun ile önemli artışlar yaşamışlardır. Büyükşehir belediyeleri içerisindeki köylerin mahalleye dönüşmesi ile mahalleleri kırsal ve kentsel mahalleler olarak ayırma gereği ortaya çıkmıştır. Çünkü kentsel

özellikler gösteren mahallerin yanı sıra artık adı mahalle olan ama aslı köy olan (geçimi tarım, hayvancılığa dayanan, mekânsal yerleşim olarak farklı özellikleri olan vb.), köy yerleşim yeri özellikleri gösteren mahalleler büyük kentlerin görev yetki ve sorumluluk alanına dahil edilmişlerdir. Her ne kadar yasa bunları mahalle olarak tanımlasa da yasanın tanımlaması ile bu yerleşim yerlerinin özellikleri değişmemekte ve bu iki mahalle türünün ihtiyaçları ve sorunları farklılıklar göstermektedir.

Büyükşehir belediyelerinin bu anlamda mahalle yönetimlerine ilişkin kurumsal örgütlenmelerinin kırsal kalkınma, tarımsal hizmetler ile ilişkilendirdikleri (Konya, Samsun, Bursa Büyükşehir Belediyeleri gibi) benzer şekilde gıda ile (İstanbul Büyükşehir Belediyesi gibi) veya sosyal hizmetler ile (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi gibi) veya tamamen ayrı olarak Muhtarlık işleri daire başkanlığı şeklinde örgütlendiği görülmektedir. Belediyelerde, büyükşehir belediyeleri gibi elektronik ortamda muhtarlıklardan gelen talepleri almak için muhtarlık işleri birimleri bulunmaktadır.

Özellikle büyükşehir belediyeleri merkezi yönetimin kurmuş olduğu Muhtar Bilgi Sistemi (MUBİS) benzeri sistemleri kendi kentlerindeki muhtarlar ile iletişim kurabilmek için kendi bünyelerinde faaliyete geçirmişlerdir. Örneğin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Muhtarlıklar Müdürlüğü muhtarlar ile hızlı bir iletişim sağlayabilmek için Muhtar Bilgi Sistemi'ni oluşturmuştur. Bu sistem ile muhtarların, belediyenin ilgili daire, müdürlük veya iştiraklerine ulaşmaları sağlanmakta, sorunlarını iletmesi ve takip edebilmesini mümkün kılmaktadır (www.ibb.istanbul).

Benzer şekilde Konya Büyükşehir Belediyesi de Muhtarlık Bilgi Sistemini kurarak muhtarların taleplerinin ilgili birime iletilmesinde kolaylık sağlamaktadır (www.konya.bel.tr). Mahalle muhtarlıklarının taleplerinin alındığı elektronik sistemin dışında kent yöneticileri muhtarlarla toplantılarda gerçekleştirmektedirler. Mahallelerin ihtiyaçları bu toplantılarda da öğrenilmeye çalışılmakta, muhtarlar ile yakın ilişkiler kurulmasına çalışmaktadırlar.

Tüm yapılan toplantılar açıklamalar ve uygulamalara rağmen muhtarlar yapılanların yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Muhtarlar konfederasyonu muhtarlığı hem yerel hem merkezi idareyi temsil eden, iki kurum arasında siyasallaşmamış tek çözüm merkezi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca sistemdeki yerlerini devlet ve vatandaş arasında “aracı bir kurum” olarak tarif etmektedir (www.muhtarlarkonfederasyonu.org, 2016). Merkezi yönetim yetkililerinin de vurguladığı gibi muhtarlar konfederasyonu da mahalle yönetimine ilişkin mevcut yasanın eskidiğini, 2015 yılı itibarı ile, kanunda verilen görevlerin beş maddeye düştüğünü belirtmektedir. Mahalle yönetiminin özgün konumunu devam ettirmeye, hızlı kentleşmeye ve değişimlere uygun, çağdaş katılımcı hizmet

sunumlarını hayata geçirmeye, sosyal kültürel ilişkileri ve değerleri geliştirmeye kurmaya yönelik düzenlemeler ile yenilenmesi beklentilerini dile getirmektedirler (www.muhtarlarlarkonfederasyonu.org, 2017). Konfederasyon tek bir muhtarlık kanunu, seçim sisteminde değişiklik, muhtarlık evleri, büro personeli, ayrı bir bütçe, mahalle ile ilgili kararlarda belediye meclislerinde muhtarların söz ve karar sahibi olmalarını buna yönelik düzenleme yapılmasını istemektedir (www.muhtarlarlarkonfederasyonu.org, 2018). Muhtarlar Konfederasyonu her ne kadar merkezi idareyi de temsil ettiklerini söylese de taleplerine bakıldığında yerel yönetim olarak kurumsallaşmaya dönük olduğu görülmektedir. Ayrıca güncel durumlar dikkate alındığında (muhtarlık seçimlerinde adayların siyasi parti adı altında seçimlere girmese de belli siyasi partileri temsil ettikleri bilinmektedir) muhtarlıkların siyasallaşmamış olarak tanımlanması iddialı bir görüştür.

4. Sonuç

2000’li yıllardan başlayan kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması çalışmalarında yerel yönetimler alanında, Türkiye’nin kendine özgü şartları bağlamında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı da dikkate alınarak, çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak mahalle bu düzenlemeler içinde kendine yer bulamamıştır. Başlı başına bir yasal düzenleme yerine 5393 sayılı Belediye yasası içinde kısmi olarak düzenlenmiştir. Bu yetersizliğin üzerine 6360 sayılı kanun ile köylerin mahalle yapılması eklenmiştir. Böylece zaten var olan sorun hem nitelik hem nicelik olarak farklı boyutlar kazanmıştır. Merkezi yönetimin muhtarlıklar üzerindeki etkisini arttıran MUBİS gibi sistemlerin kurulması ise talep toplamak ve iletme konusunda başarılı olsa da mahalle yönetiminin bulunduğu alanda sorumluluk, yetki almasını ve görevlerini tanımlama konusunda bir yenilik sağlamamaktadır.

Her ne kadar mahalleye ilişkin yaklaşımların çoğunluğu “nostaljik” bir içeriğe sahip olsa da günümüzün gerçeği, içinde yaşanan mahalle “eski”nin mahallesinden çok farklıdır. Tarihsel süreç içerisinde mahallenin niteliğinin değişmesinde üretimdeki, üretim ilişkilerindeki, toplumsal ilişkilerdeki değişimlerin etkisi inkar edilemez. Ama yaşanan sürecin sonucunda geline nokta farkında olunması gereken komşuluk ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı, dayanışmanın, birlikte hareket etmenin, birbirine sahip çıkmanın, korumanın kollamanın yaşandığı mahallelerin artık çoğunluğun yanında azınlık olarak kaldığıdır. Mahalle yönetimi de bu değişimi yaşamaktadır. Muhtar ve ihtiyar heyetini mahallede oturanların çoğu muhtarlığa işi düşmediği sürece bilmemekte, tanımamaktadır. Benzer şekilde mahalle oturanların çoğunluğunu da muhtar ve ihtiyar heyeti tanımamaktadır. Mahallenin değişip dönüşmesine paralel olarak mahalle yönetimi, muhtarlık da

değiştirilmiştir. Zaman içerisinde muhtarın görev ve sorumluluğu içinde sayılan işler ya ortadan kalkmış ya başka kurumlara devredilmiştir. Birçok alanda işlevsiz hale gelen mahalle yönetimi merkez ile yerel arasında, devlet ile vatandaş arasında görevi olan ama yetkisi olmayan “aracı bir kuruma” dönüşmüştür.

Mahalle yönetimi, işlevsizleşmesine rağmen bulunduğu konum itibari ile ölçek dolayısıyla da halka en yakın olan yönetim birimidir. Bu yakınlık demokrasi ile ilişkilendirildiğinde halkın sesi olmaya en yakın yönetim olarak bakılmaktadır. Muhtarların seçimle işbaşına gelmesi bu anlamda önemlidir. Merkezi yönetim demokrasinin temel taşı olarak muhtarları değerlendirmektedir. Ancak bu değerlendirmenin devamının demokrasiyi mahalle bazında güçlendirecek adımların atılması bir zorunluluktur.

Mahallenin ve mahalle yönetiminin önemi, genel olarak, yasama işini gerçekleştirecekler ile muhtarlar tarafından sık sık ifade edilmektedir. Bu alandaki düzenlemelerin, büyük oranda hem fikir olduğu gibi, yerelden yana tavır konularak yapılmasıdır. Yerel bir kurum olarak yapılacak düzenlemenin mahalleyi canlandırarak, demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi bazında bazı düzenlemeler içermesi de mahalle yönetiminin dayanaklarının sağlam olmasını sağlayabilir. Katılımcı bir demokrasi işleyişinin yerleştirilmesi, mahallelinin mahallesine sahip çıkması, aralarında ilişki kurmaları, yeni tip mahallenin yeni komşuluk kültürünü yaratmaları konusunda yeni kanallar açabilir. Mahalle yönetimi yerel demokrasinin temel olarak değerlendirilebilir. Yerel yönetimlerin karar süreçlerine mahalle ölçeğinde katılım sağlanması, halkın görüşlerinin yerel yönetimlere doğrudan muhtarlar aracılığı ile aktarılması muhtarlar ile yerel yönetimler arasında hizmet ve görev ilişkisinin kurulması ve içselleştirilmesi sağlanabilir (Kalkınma Bakanlığı, 2014:148).

Devlet yönetimi (yerel-merkez) her ne kadar muhtara ulaşsa da mahalleye/bireye ulaşamamaktadır. Çünkü vatandaş, muhtarın çözüm gücünün, yetkisinin yasal olarak olmadığını bilmektedir. Devletin vatandaşı ile teması ve bu temasın sürekliliği, vatandaşın doğrudan düşüncesini, taleplerini iletmesi, tepkisini göstermesi ile mümkündür. Bunun yolu da bu alanlarda demokrasinin somutlaştırılmasıdır. Türkiye yönetim pratiğinde var olan mahalle ve mahalle yönetimleri de bu somutlaştırmanın gerçekleştirilebileceği temel bir alan olarak durmaktadır.

Kaynakça

- Akman, Çiğdem (2018). “Mahalle Yönetimi ile İlgili Yeni Bir Yasal Düzenleme Gerekli mi? Isparta İli Özelinde Bir Araştırma”, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 10 (19), ss.516-534.
Akyıldız, Ali (2006). “Muhtar”, TDV İslam Ansiklopedisi (Cilt:31, ss.51-53). İstanbul:TDV Yayınları, <https://islamansiklopedisi.org.tr/muhtar> (Erişim Tarihi: 06.03.2020).

- Alada, Adalet B. (2008). “Kentsel Yönetime Katılımda ‘Mahalle’”, Dosya 08, Yerel Yönetimlerde Katılım, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi , vol.64, ss.66-70.
- Arikboğa, Erbay (2000). “Boşluk Doldurucu ve Aracı Kurum: Mahalle Muhtarlığı”, Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, Birgül A.Güler ve Ayşegül Sabuktay (Yay. Haz.), TODAİE –YAYEM, Ankara, ss. 167-176.
- Arikboğa, Erbay(2018). “Mahalle Muhtarlığı ve Muhtarlık-Belediye İlişkileri”, Yerel Yönetimler ve İyi Yönetişim, Argüden Yayınları No:13, İstanbul: Argüden Akademi Yayınları, ss.19-35.
- Bal, Hüseyin vd. (2012). “Muhtarların Sosyal-Ekonomik Özellikleri ve Kentsel Sorunlara Yaklaşımları (Isparta Örneği)”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:17, Sayı:2, ss.17-40.
- Bergen, Lütfi, (2010). “Medeniyetin Cüzü: Mahalle”, İdeal Kent, Sayı:2, Aralık, ss.140-168.
- Bulut, Yakup (2001). “Mahalle Muhtarlığı Üzerine Bir Araştırma”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:3, ss.32-51.
- Çılgın, Kumru ve Yirmibeşoğlu, Funda (2019). “Yerel Demokrasi Arayışında Mahalle”, Planlama Dergisi, Cilt:29, Sayı:2, ss.102-114.
- Delaloğlu, Besim F. (2020). “Mahallenin Sosyolojisi” Gazete Duvar, 7 Mayıs, 2020, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/05/07/mahallenin-sosyolojisi/>
- Düzbakar, Ömer (2003). “Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:4, Sayı:5, ss.97-108.
- Erdagöz, Özcan (2012). “Mahalle Yönetimi ve Geleceği”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl:1, ss.59-101.
- Erman, Tahire (2010). “Kent Çeperindeki bir ‘Devrimci’ Mahalle: 1970’lerden 2000’lere Mahallenin Değişen Anlamı ve Mahalle Üzerinde Yaşanan Çatışmalar, Çekişmeler”, İdeal Kent, Sayı:2, Aralık 2010, ss.170-195.
- Güneş, Yaşar (2009). “Mahalle Yönetimi”, Türk İdare Dergisi, Sayı:465, Aralık, ss.113-131
- Kalkınma Bakanlığı (2014). Onuncu Kalkınma RaporuYerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2014-2018, Kalkınma Bakanlığı Yayınları, Ankara, Yayın No:2868-ÖİK:718.
- Kalkışım, Hasan M. ve Yılmaz, Nihat (2017). “Mahalle Yönetimi ve Mahalle Muhtarlarının Profili: Trabzon Ortahisar Örneği”, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, Cilt:6, Sayı:12, ss.110-126.
- Koçberber, Seyit (2005). “Yeni Belediye Yasası ile Mahalle Yönetimi” Sayıştay Dergisi, Sayı:56, ss.103-114.
- Köklü, Tuna E. ve Gül, Hüseyin (2017). “Türkiye’de Mahalle Muhtarlığının Dönüşümü ve Yeni Muhtarlık Algısı”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE Dergisi, Kamu Yönetimi Özel Sayısı (KAYFOR 14), ss.719-733.
- Mardin, Şerif (2008). “Şerif Mardin Mahalle Baskısını Anlatıyor”, Medyascope, <https://medyascope.tv/2017/09/07/serif-mardin-mahalle-baskisi-kavramini-anlatiyor/>, (Erişim Tarihi:15.05.2020)
- Nişanyan, Sevenyan (2020a). “Mahalle”, NişanyanSözlük, <http://www.nisanyansozluk.com/?k=mahalle> (Erişim Tarihi:15.05.2020)
- Nişanyan, Sevenyan (2020b). “Muhtar”, NişanyanSözlük, <http://www.nisanyansozluk.com/?k=mahalle> (Erişim Tarihi:15.05.2020)
- Orhan, G., Palaz, S., Altan, E. (2018). “Yerel Siyasete Kadınların Aktif Katılımının Koşulları: Kadın Muhtarlar Akademisi Katılımcıları Çalışması”, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, ss.16-39.
- Özservlet, Yasemin Ç. ve Küçük, Hülya (2019). Mahalle Odaklı Katılım, Yasemin Ç. Özservlet ve Hülya Küçük (Ed.), Astana Yayınları, Ankara.
- Palabıyık, Hamit ve Atak, Şermin (2000). “İzmir Büyükşehir Bütününde Mahalle Yönetimleri Profili” <https://docplayer.biz.tr/13386941-Izmir-buyuksehir-butununde-mahalle-yonetimleri-profil.html> (Erişim Tarihi: 05.05.2020).
- Pınarcıoğlu, Nihal Ş. (2019). “Kadınlar İçin Alternatif Bir Siyaset Pratiğinin Olasılıkları:Mahalle Muhtarlığı”, Reflections on International Relations&Politics&History&Law, (Ed.: N.Kenar, P. O. Amour), IJOPEC Publications, ss.89-103, <https://books.google.com.tr/> (Erişim Tarihi: 01.06.2020).
- Şahin, Musa ve Işık, Esra (2011). “Osmanlı’dan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi” Dumlupınar

- Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 30, ss.221-230.
- Tar, Yasemin Y. (2016). “Partisiz Siyaset: Muhtarlık”; Kadınların Siyaseti için Bir İmkân Mı? Samsun İli Kadın Muhtarları ve Kadın Muhtar Adayları”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:9, Sayı:42, Şubat 2016, ss.1173-1184.
- TOKİ (2015). “Emekli TOKİ” <http://www.toki.gov.tr/haber/batmanli-emeklilerin-daireleri-belirlendi>, (Erişim Tarihi: 15.05.2020)
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2020) “Mahalle” <https://sozluk.gov.tr/?kelime=mahalle%20muhtari>, (Erişim Tarihi:15.05.2020)
- www. Ntv.com, http://www.ntv.com.tr/turkiyeinin-nufusu-belli-oldu-en-az-nufus-tuncelide,ZuRvNJ5t1k2ro_teAnHGbQ (Erişim tarihi:05.06.2020).
- [www.ankara.gov.tr\(2017\)http://www.ankara.gov.tr/19-ekim-muhtarlar-gununde-muhtarlar-bulusmasi-duzenlendi](http://www.ankara.gov.tr(2017)http://www.ankara.gov.tr/19-ekim-muhtarlar-gununde-muhtarlar-bulusmasi-duzenlendi), (Erişim Tarihi:12.04.2020)
- www.edirne.bel.tr, https://www.edirne.bel.tr/s/muhtarlik-isleri-mudurlugu-151.html
- [www.haberturk.com\(2020\)https://www.haberturk.com/diyarbakir-haberleri/74722408-turkiyenin-en-buyuk-mahallesini-en-guzel-mahalle-yapmak-icin-kollari-sivadi150-bine-yakin](http://www.haberturk.com(2020)https://www.haberturk.com/diyarbakir-haberleri/74722408-turkiyenin-en-buyuk-mahallesini-en-guzel-mahalle-yapmak-icin-kollari-sivadi150-bine-yakin), (Erişim Tarihi: 12.04.2020.
- www.ibb.istanbul, https://www.ibb.istanbul/News/Detail/35520, (Erişim Tarihi:30 06.2020)
- [www.icisleri.gov.tr \(2016\)https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-suleyman-soylunun-19-ekim-muhtarlar-gunu-mesaji](http://www.icisleri.gov.tr (2016)https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-suleyman-soylunun-19-ekim-muhtarlar-gunu-mesaji), (Erişim Tarihi.14.05.2020)
- [www.icisleri.gov.tr\(2017\)https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-sayin-suleyman-soylunun-muhtarlar-gunu-mesaji](http://www.icisleri.gov.tr(2017)https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-sayin-suleyman-soylunun-muhtarlar-gunu-mesaji)(Erişim Tarihi.14.05.2020)
- www.konya.bel.tr, https://www.konya.bel.tr/haberbasin.php?haberID=5357&hDurum=METIN
- [www.muhtarlarkonfederasyonu.org\(2015\)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/turkiye-muhtarlar-konfederasyonu-2-kongresini-yapti.html](http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org(2015)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/turkiye-muhtarlar-konfederasyonu-2-kongresini-yapti.html), (Erişim Tarihi.14.05.2020)
- [www.muhtarlarkonfederasyonu.org \(2016\)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/19-ekim-muhtarlar-gununuz-kutlu-olsun.html](http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org (2016)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/19-ekim-muhtarlar-gununuz-kutlu-olsun.html), (Erişim Tarihi.14.05.2020)
- [www.muhtarlarkonfederasyonu.org\(2017\)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/etiket/19%20Ekim.html](http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org(2017)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/etiket/19%20Ekim.html), (Erişim Tarihi.14.05.2020)
- [www.muhtarlarkonfederasyonu.org \(2018\)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/turkiye-muhtarlar-konfederasyonu-3-olagan-genel-kurulunu-yapti.html](http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org (2018)http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/turkiye-muhtarlar-konfederasyonu-3-olagan-genel-kurulunu-yapti.html), (Erişim Tarihi.14.05.2020)
- www.tccb.gov.tr, https://www.tccb.gov.tr/Search?s=muhtar&p0=muhtar&p1=-356--353-&p2=28.08.2014&p3=10.06.2020&sT=1&langText=tr&presidentId=12
- <https://www.tccb.gov.tr/Search?s=muhtarlar%20toplanti&p0=muhtarlar%20toplanti&p1=-410--353-&p2=28.08.2014&p3=25.06.2020&sT=1&langText=tr&presidentId=12>
- 2015/8 Nolu Genelge, <http://www.battalgazi.bel.tr/dosya/38201610506223.pdf>
- 29507 sayılı Resmî Gazete, 2015, Başbakanlık Genelgesi, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/10/20151019M1.pdf>